

A MAGYAR FÖLD SORSA

Előre kell bocsátani, hogy a csehek a földreformra vonatkozó adatokat, miként általában azokat az adatokat is, amelyekből a kisebbségi helyzet kedvezőtlen vonatkozásai megállapíthatók, enyhén szólva, diszkrétan kezelték. Eléggé vigyáztak arra, hogy nyilvánosságra ne kerüljenek. Érdekes példák vannak erre. Voženilek mérnök, a csehszlovák földhivatal vezetője a harmincas évek elején három hatalmas kötetben ismertette a földosztást az egyes országrészekben. Felsorolt minden esetet, megjelölte a lefoglalt földek tulajdonosait, a kártalanítás összegét és az új tulajdonosokat. A hatóságok azonban a kiadványt, megjelenése után egy héttel, a forgalomból „kivonták”. Így a csehszlovák földreform monografikus feldolgozása és bemutatása egyelőre lehetetlen. Arra szorítkozhatunk hát, hogy megállapítsuk egy-egy idetartozó kérdés szociológiai jelentőségét a magyar kisebbség szempontjából.

A magyar kisebbséget a létkérdés erejével érdekelte a cseh földosztás végrehajtása a Felvidéken. Minden nép társadalmi élete annyit ér, amennyi termelő eszköz felett rendelkezik. A csehek jól megértették ezt az összefüggést a termelőeszközök és a

kisebbségi magyarság léte között. Minden erejükkel arra törekedtek, hogy, miután meghódították az országot, meghódítsák a termelőeszközöket is. Az imént láttuk, hogy miként szorult ki a kisebbségi magyarság az ipari termelőeszközök birtoklásából. Az első kétségbeesett esztendőkből, az ipari leépítések szomorú idején, a mezőgazdaságra szorult a magyarság gazdasági léte, s itt annál fontosabb lett a földnek, mint termelőeszköznek a birtoklása, minél több ipari üzem szűnt meg és minél nagyobb lett a kisipar válsága. Kisiparosaink ugyanis sokszor úgy menekültek meg attól, hogy a társadalmi lét alapjairól ne szoruljanak le a semmibe, hogy gazdálkodni kezdtek kicsi parcellákon, nadrágszj-földeken, dinnyét természetek vagy kertészkedtek.

Ezek után ki ne érezné annak az eljárásnak társadalmat bomlasztó szörnyűségét, amikor a csehszlovák kormányzat az ipari termelés tönkretétele után a földet is kihúzta a csehszlovákiai magyarság lába alól. A magyar föld sorsa a magyar kisebbség sorsa lett a cseh megszállás alatt.

A földtulajdon megosztása Csehországban volt a legegésztelenebb. A kisbirtokos cseh paraszti tömegekkel szemben a német eredetű és német arisztokrácia állott nagy domíniumokkal. A cseh agrárok már régen farkasszemét néztek az arisztokraták kis csoportjával, akik az osztrák udvarral tartottak. A Švehlák, Udržalok és Beranok népe a világháború fordulataiban egyre izgatottabban és éhesebben kémlelte a változás lehetőségét. Egyik szemét a monarchia hadi helyzetére, a másikat pedig az arisztokrácia nagybirtokaira függesztette.

S ebben a második vonatkozásban — meg kell hagynunk — volt mire függeszteni szemét, melyben a földéhség tüze lobogott vészesen. Csehországban 245 nagybirtok az egész ország területének 283 százalékát foglalta el. 150 arisztokrata családnak a megművelhető terület (5,206.448 hektár) egyharmada volt birtokában, pontosan 1,735.482 hektár. Egy-egy arisztokrata családnak átlag 11.569 hektárra rúgott birtoka. A cseh polgári felső réteg époly jól érezte magát a monarchia kereteiben, mint az arisztokrácia. Az uralkodó neve egy nyelvben sem juttatja úgy kifejezésre az alattvalók szervilizmusát, mint éppen a cseh nyelvben. A „mocnársz” (pontosan: mocnář) szó az alattvalók függenivágyát oly pompásan érzékelteti, hogy szinte már alattvalói mazochizmusnak vehető ez. Bezruč nemzetébresztő és cseh nemzeti tudatosságot élesztő verseit megszállott intellektuelek, munkások, szolgák és szolgálók olvasták.

Mikor az új állam megalakult, a cseh agrárok úgy érezték, hogy ütött a leszámolás órája az arisztokráciával. A földosztás céljaira lefoglaltak összesen 3,963.064 hektárt. A föld lefoglalása és felosztása odairányult Csehországban, hogy likvidálják a cseh arisztokráciát. Nemzetiségi területeken már az volt a cél, hogy tönkretegyék a nemzetiségek nagybirtokosait.

A földbirtok legnagyobb terjedelmét 150 hektárban állapították meg. De természetesen a földosztásról szóló törvények sok kivételt is felsoroltak. A törvényeket éppen ezért úgy használhatták, amint azt a cseh nemzeti, gazdasági és politikai érdekek követelték.

A csehszlovák állami statisztikai hivatal közlése szerint a földlefoglalást a következő mértékben hajtották végre:

Csehország, Morvaország és Szilézia			
A lefoglalás alá eső birtokcsoportok hektárokban	A lefoglalások száma	A lefoglalt föld nagysága hektárokban %-ban	
250 hektárig..	81	16.303	0,7
250—500.....	251	90.151	3,8
500—1.000	189	130.745	5,5
1.000—5.000.....	261	605.941	25,4
5.000—10.000	59	432.517	18,1
10.000—50.000	40	805.603	33,1
50.000—100.000.....	2	172.060	7,2
100.000-en felül.....	1	133.254	5,6
Összesen	884	2,386.474	100,0

Szlovákia és Kárpátalja			
A lefoglalás alá eső birtokcsoportok hektárokban	A lefoglalások száma	A lefoglalt föld nagysága hektárokban %-ban	
250 hektárig...	112	22.225	1,3
250—500	427	149.402	9,0
500—1.000.....	240	162.529	9,8
1.000—5.000.....	207	421.052	25,3
5.000—10.000.....	30	204.134	12,3
10.000—50.000	26	486.281	20,3
50.000—100.000	1	83.525	5,0
100.000-en felül.....	1	132.817	8,0
Összesen	1044	1,661.965	100,0

A táblázat részben az eddig elmondottakat igazolja. A cseh medencében a nagybirtokok száma és terjedelme sokkal nagyobb volt, mint Szlovákiában és Kárpátalján. Az 5000 hektáron felüli nagybirtokok száma nagyobb Csehországban, mint a Felvidéken. Ez a birtokcsoport nagyobb területtel is vesz részt a földosztásban. A két legkisebb cso-

port, tehát a középbirtokok osztálya, Szlovákiában és Kárpátalján sokkal nagyobb mértékben szolgáltatott földet a földosztás céljaira, mint a cseheknél.

A mennyiségi és minőségi mezőgazdasági termelés szempontjából a középbirtok a legjobb üzemenagyság. A csehek földreformja ezt az osztályt nagyobb mértékben sújtotta a Felvidéken, mint a cseh tartományokban. Ebből tehát az folyik, hogy a földosztás nagyobb mértékben növelte a mezőgazdasági termelés minőségi és mennyiségi zavarait a Felvidéken, s főleg magyar területeken, mint a cseh tartományokban. A cseh parasztpolgári réteg az agrárpárt segítségével mindig megőrizhette és kivonhatta birtokait a földosztás alól.

Már most az a kérdés, hogy mennyit osztottak szét a lefoglalt területekből. Ismételjük, a végleges adatokat nem hozták nyilvánosságra. Szlovákia és Kárpátalja pontos adatai csaknem teljesen ismeretlenek. A lefoglalt gabonatermő terület az egész országban 1,395.731 hektárt tett ki. Ebből 1931-ig (ebben az évben közölték utoljára az adatokat) új birtokosok kezébe átment 814.000 hektár. 370.000 hektárt a régi tulajdonosok kezén hagytak meg. A lefoglalt erdőkből és legelőkből a régi tulajdonosoknak meghagytak 812.000 hektárt, kiosztottak 579.000 hektárt. A maradék 1,300.000 hektárt kitevő földbirtokokat a harmincas évek elején még a földhivatal „kezelte”. A földosztást nem fejezték be húsz év alatt sem. A földhivatal egészen megszüntéig s aztán a földművelésügyi minisztérium folyton osztott, cserélt, igazgatott és igazított hatalmas területeket. Szlovákiában a lefoglalt mezőgazdasági terület 31 százalékát hagyták meg a régi

tulajdonosok kezén, egyéb területből meghagytak 11 százalékot. Kárpátalján ez az arány 27, illetőleg 4,16 százalék.

A csehek megfelelően gondoskodtak arról is, hogy az új igénylők beruházási kölcsönökhöz és forgótőkéhez jussanak. Az állam a beruházási kölcsönöknél kilenczied részig szavatosságot vállalt a pénzüintézetekkel szemben. A költségvetés állandóan hatalmas juttatásokban részesítette a földhivatalt. Az előirányzott tételeket sokszor messze túllépték. 1919-től 1926-ig például 384,175.000 koronát irányoztak elő a földhivatal céljaira. Ezzel szemben a bevételek olyan alacsonyak voltak, hogy a kiadások 267,146.000 koronával meghaladták azokat. A földhivatal óriási alapok felett rendelkezett. Az utolsó években tartalékalapja 9.200,000.000 korona volt, A telepítési alap 1.300,000.000 koronára rúgott. A földeket 50—60%-os vételáron vették át a régi tulajdonosoktól.

A földreform nacionalista végrehajtása áthatotta a csehek egész társadalmát politikai különbség nélkül. Beneš lapja a „České Slovo” alapos sovinizta érzékkel ismertette a földreform nemzeti hasznát s Volavka, a cseh kommunista párt agrárszakértője, a nemzetközi proletárszolidaritás nevében ezt írta 1922-ben: *„Elégtételt kell vennünk a fehérhegyi csata után elkövetett gonosztettekért. Minden idegent el kell kergetnünk a földekről és megbosszulnunk.”*

Talán meg lehet érteni, hogy a cseh nacionalisták idegeneknek tekintették a fehérhegyi csata után betelepített osztrák vagy ausztrófil földbirtokos arisztokráciát. De miképpen számított idegennek a Felvidéken a magyar földbirtokosság s miért kellett

a fehérhegyi csata miatt bosszút állani rajta is? Itt éppolyan logikai törés mutatkozik, mint Masaryk államjogi felfogásában. A cseh földbirtokos arisztokráciát a fehérhegyi csata elvesztése miatt kergették el, 300 évvel ugyan a vereség után. De a kisebbségi magyarság birtokos rétegét milyen érvek alapján tették tönkre? Az érdekek ismeretesekek s annyira önzők és durvák, hogy velük kapcsolatban a csehek kifinomult beneši elméleti készsége is felmondta a szolgálatot. Nem bírták megtalálni az elméleti igazolást.

A csehek a földosztással végeredményben arra törekedtek, hogy erős polgárparaszti réteget teremtsenek az új államban. A köztársaság ipari természetű volt, de leghatalmasabban a paraszti rétegeket támogatta. Mintha a cseh politikusok nem bíztak volna a cseh városi népességben, az állam súlypontját a falura és a parasztságra helyezték át ebben az ipari országban. A városok ipari népessége mindig nagy szociális nyugtalanságot jelentett. A kispolgárságot mindig csak a legnagyobb nemzeti érdekek vonalán lehetett egységesíteni. Ez a réteg egyéni önzését sokszor az anarchiáig is érvényesítette. De a falu konzervativizmusa, mérséklete és középszere jó színben tüntette fel Csehországot szövetségesei és patrónusai előtt. Azt bizonyította, hogy ez az ország minden politikai kilengésektől mentes és biztos láncszeme a háború utáni hatalmi berendezkedésnek. A háború vége felé mutatkozó szociális nyugtalanság a cseh emigrációt kellemetlenül érintette. Attól félt, hogy polgárisága hitelét veszti az antant előtt. A csehek mindvégig is félték attól, hogy elvesztik polgári hitelüket.

Voženilek mérnök, a földhivatal vezetője, egy alkalommal közölte, hogy a kiosztott föld 78%-át kisigénylőknek juttatták, 22%-át pedig maradó-birtokosok kapták. A maradó-birtokokkal politikai szolgálatokat jutalmaztak. A maradó-birtokosok száma 1951 volt, ezek közül 1350 az agrárpárt, 601 a szociáldemokrata párt vezetői közé tartozott.

Vessük fel a kérdést: mi volt a magyarság osztályrésze a földosztásban? Nagyon nehéz, mert nagy férfierőre van szükség ezzel a kérdéssel szembenézni. A kisebbségi magyarság a közalkalmaztatás terén a csehektől azt követelte, hogy nemzetiségi arányszáma szerint jusson állásokhoz. A csehek ezt a követelést mindig elutasították, de a földreformmal kapcsolatban egyszerre csak magukévá tették. Azt bizonyították, hogy a kisebbségi magyarság számaránya szerint, sőt azon felül részesedett a földosztásban. Így akarták igazolni azt, hogy a hatalmas magyar nagybirtokokból a kisebbségi magyarság megkapta azt a részt, amely őt számaránya szerint megillette. A többi természetesen a hódítókat illeti meg a demokrácia elvei és mértékei szerint.

Megdöbbenő az, hogy ezt az érvelést átvette Surányi és Váradi, két szociáldemokrata politikus is. „Magyar mult és magyar jelen” című könyvükben megállapítják, hogy a magyar kisebbség Szlovákiában a lefoglalt földbirtokok területének 9,98%-át kapta s így jogos igényei teljesen kielégültek, mert népeségi arányszáma szerint még ennyihez sem lett volna jussa. Surányi és Váradi maradó-birtokokat is beleszámít a magyarságnak juttatott részbe, de ilyeneket legfeljebb az agrárpárt magyar tagozatának vezetői kaptak. Ha azonban azt vesszük alapul,

hogy mit kaptak a kis magyar termelők, akkor Szlovákiában 18.496 és Kárpátalján 970 hektárt, összesen tehát 19.466 hektárt vehetünk tekintetbe. Ezt a földet összesen 11.036 igénylő között osztották ki. Egy igénylőre nem jutott tehát még két hektár sem. De Surányi és Váradi a magyarság osztályrészét a kiosztott és nem a lefoglalt területekhez viszonyítva számítja ki. A földosztást nem fejezték be ugyanis hús év alatt sem s a földhivatal és a mezőgazdasági minisztérium állandóan osztott és juttatott, de a magyarságnak a háború utáni első éveket kivéve már semmit sem adott. De a két csehszlovákiai szociáldemokrata közíró által kiszámított arány még így is magas. Pontosabban végzett számítások alapján a magyarságnak juttatott rész a kiosztott föld 7%-a, de a magyar birtokosoktól elvett területnek azonban még 1%-a sem!

A csehszlovák földreform telepítő politikája teljesen a kisebbségek ellen irányult. A földreform kapcsán Csehországban 124, Morvaországban és Sziléziában 24, Szlovákiában 55, Kárpátalján pedig 11 telepet létesítettek. Ezenkívül Cseh- és Morvaországban, valamint Sziléziában már fennálló községekhez csatoltak 187, Szlovákiában 99 és Kárpátalján 11 telepet. Új községekhez csatoltak a cseh tartományokban 1, Szlovákiában 25, és Kárpátalján 1 telepet. Ezekből az adatokból az tűnik ki, mintha a legnagyobb telepítés Csehországban folyt volna. Ha azonban megnézzük, hogy hány telepes-birtok és mennyi föld jutott a telepeknek országrészenként, akkor egészen más eredményre jutunk. A csehországi telepekre 930 birtok esik, 5739 hektár földdel. Morvaországban és Sziléziában 191 telepet

létesítettek 2319 hektárral. *Szlovákiában a telepes-birtokok száma 2054 s a telepek területe 22.473 hektár! Kárpátalján 222 telepes-birtok létesült 3013 hektár területtel!*

Ezekből az adatokból már világos, hogy a telepítés súlypontja elsősorban a Magyarországtól elszakított területekre esett. A telepek a Felvidéken többféle cél szolgálatában állottak. Elsősorban gazdaságilag akarták gyengíteni a kisebbségi magyarságot. A telepeket kizárólag magyar nagybirtokokon létesítették, ahol a földet a demokrácia elvei szerint a magyar parasztságnak kellett volna adni. A telepítés másodsor demográfiai akarta gyengíteni a magyarságot. Így érthető, hogy a legnagyobb telepeket a legtisztább magyar vidéken a Csallóközön és a Tiszaháton létesítették. A csehek így készítettek érveket arra az időre, ha a magyarság majd visszaköveteli magának az elszakított területeket. Szét akarták tépni a magyarság összefüggő demográfiai egységét. Érsekújvártól Ógyallán át valóságos telepes-láncolatot létesítettek egészen a Dunáig. A cseh sajtóban gyakran lehetett olvasni cikkeket, ahol a cseh közírók és politikusok például a Csallóköz tiszta magyar jellegét tagadták. Ezen a területen nem élt a háború befejeztekor egyetlen cseh vagy szlovák. De a telepítés során 22 nagy falunagyságú és több kisebb telepet alapítottak, hogy ezzel bizonyíthassák Csallóköz szlovák jellegét. A 22 falunagyságú csallóközi telep a következő volt:

A telep neve	A földterület nagysága	A telepes birtokok száma
Miloslava	982 hektár	60
Hodžovo.....	979 »	71
Blahova Dedina ...	832 »	53
Ves Bellova.....	811 »	61
Hviezdoslavov.....	804 »	40
Millenium	800 »	28
Gessayov	604 »	37
Michak Svaty	567 »	24
Šturovo	565 »	38
Vrbina	525 »	27
Hadovce	439 »	25
Súly	412 »	16
Macov	411 »	22
Okanyikovo	387 »	19
Alžbetova	369 »	24
Velky Lég	260 »	16
Tomašov	259 »	23
Fako	259 »	15
Blazov	239 »	12
Rustatina		
Tonška	232 »	9
Ves Hurbanova ...	173 »	9
Korčány Etreove ..	119 »	5

A telepeknek katonai és csendőri szerepe is volt a magyar vidéken. A telepesek katonai alakulatba tartoztak. Selská Jizda-parasztlovasság nevű szervezetük kiterjedt az egész ország területére. A századokba elsősorban a telepek parasztságát szervezték. Később kiterjesztették ezt a keretet az egész szláv parasztságra, sőt nem paraszt elemeket is beszerveztek parasztlovasoknak. A telepek a határ mentén granicsár szerepeket is teljesítettek. A telepeseket katonai vagy csendőri szolgálatra azonnal igénybe lehetett venni. Az 1938 májusában és szeptemberében elrendelt mozgósításoknál ezeket a granicsárokat vitték először a határok, főleg pedig

a trianoni határ védelmére. A falvakat katonai és védekezési szempontok szerint építették. A házak betonalapzattal rendelkeztek. Hosszanti falaikkal a telep külső oldalára támaszkodtak. Az épületek nagy piacszerű táborhelyet vettek körül. Az ember önkéntelenül a husziták szekértáboraira gondolt, amikor látta ezeket. Ebből a szempontból a Tiszasámon melletti telep volt a legjelesebb. Valóságos kis erődítés volt néhány méterre a Tisza partjától. A másik oldalon Csonka-Magyarország. A község közepén az egyik ház oromzatán egy freskó találóan fejezte ki a granicsár-küldetést. Egy halinás szláv vitézt ábrázolt a kép kivont karddal. Alatta ez a felírás: „Kdo jak slovak cíti, nech sa šable chiti” (Aki szlovákul érez, ragadjon kardot). A halinás vitéz Hurban katonáját ábrázolta, ilyen junákokkal indult meg Hurban Kossuth Lajos forradalma ellen 1848-ban. Az idézett rész abból a versből való, amelyet Hurban seregei énekeltek, amikor Komárom felé masíroztak.

A telepek granicsár élete azért nem volt irígylésreméltó. Az északi hegyekből jöttek a telepések, aláereszkedtek a magyar síkságra. A szegény hegyi mezőgazdálkodás viszonyaihoz mért szerény gazdasági ismereteket hoztak magukkal. Sok helyen nem is bírtak legyökerezni, a táj termelő hagyományait nem ismerték. Voltak olyanok is, akik a telepekről éjente vissza is szöktek falvaikba. Mindent ott hagytak, csak az ingóságokat mentették, azt, amivel jöttek. Népileg is egyedül érezték magukat az idegen környezetben és egészen biztos, hogy a magyar népközösség népi ereje bizonyos idő múltán beolvasztotta volna őket. Számuk nem volt olyan

nagy, hogy ők olvaszthattak volna magukba magyar elemeket. Az asszimiláció törvényei szerint a sziget mindig könnyebben beleveszik a tengerbe, soha sem tudja szárazföldre változtatni a tengert. A telepék mögött nem állt nagyobb népi közösségük és így élni nem lehetett nyugodtan és reményesen. Az állam ugyan jelen volt jegyzőjével, csendőreivel és bankjaival, de milyen élet az, amikor a riadt telepesek fegyverekkel és dugott katonai felszereléssel biztosíthatják mindennapi nyugalmukat az új környezetben? Úgy érezték, hogy nem tartoznak sehová. Az állam messzi hatalom volt, a csallóközi vagy mátyusföldi falvakban sokszor szinte csak elméleti tény, mégha agyontámogatta is őket. Érzelmileg rideg volt hát a grancsár helyzete, mintahogy rideg és szomorú minden szórványé. A környezettel való kibékülést és beolvadást nehezen lehet elkerülni ilyenkor. Sokan már szét is házasodtak a magyar vidéken és a telepék egyre jobban feladták szigeti életüket és olvadoztak a magyarság tengernyi ölelésében. A telepeseket a mezőgazdasági kutató intézetek szakemberei keresték fel és szaktanácsokkal látták el őket. De a népi megmaradás szempontjából a termelő szaktudás és a gazdaság még nem minden. A magyar falvak vérmes és szilaj népi élete, amelyben hatalmas erőket szabadított fel az állandó protestálás az állammal szemben, riadtságban tartotta az egyedülvalóságukban félnék és természetüknél fogva is csendesebb szláv grancsárokat. Mást itt alig lehetett tenni, mint arra gondolni, hogy talán jó lesz megbékülni a környezettel.

Végül elnemzetlenítő feladatuk is lett volna a telepéknek. Mindenütt szláv iskolák létesültek

a szórványokon. Ezekbe az iskolákba hódították be a magyar falvak fiatalságát. Ezt a célt félhivatalos egyesületek is támogatták. A Slovenská Liga tüntette ki magát főleg ezen a téren.

A mezőgazdasági termelés hihetetlen tempóban kapitalizálódott Csehszlovákiában. A parasztpolgár agrárok politikai hatalomhoz jutván, a paraszti érdekvédelmi szervezeteket érdekeik szolgálatába állították, gazdagodtak és nagytőkések lettek. Az alsóbb rétegek érdekeivel egyre kevesebbet törődtek. A cseh nép csak politikai szövetségesnek maradt meg, egyébként nagy agrár hasznok dologi kelléke és alkalmá lett. Az agrárok teljességgel összpontosították a mezőgazdasági értékesítést, a szövetkezeti ügyeket és a hiteléletet. A szövetkezeteket nagytőkés vállalatokká fejlesztették, ahol a nagy egyéni haszon lett a cél és nem a paraszti érdekek védelme. Az egyik cseh agrárpolitikus erről a helyzetről a következőket mondta: *„Ekét vesz magának a földművelő és ezen az Agrárbank keres és a benne érdekelt nagybirtokosok. Eladja a répáját s ezen másodszor is az Agrárbank, aztán Anglobank, vagy a Živnobank keres és a nagybirtokosok a cukorgyárakban. Köt egy biztosítást s a pénzt ugyanazok az urak kapják. Eladósodik s a kamatokat ismét ugyanannak a rétegnek fizeti.”* Igen, az agrárok így összpontosítottak mindent, ami a mezőgazdasági termelés körébe vágott. A parasztság egy rövid kitérő után egyre jobban az eladósodás örvényébe került, éppen úgy, mint a háború előtt.

A földreformot nem korlátozták csupán a földbirtoklás célszerűbb átszervezésére, hanem kiterjesztették a mezőgazdasági ipari üzemekre is. Ha vala-

milyen mezőgazdasági ipari üzem kapcsolatban állott a földlefoglalás alá eső birtokkal, akkor ezt az ipari üzemet is lefoglalták és „felosztották”. A cseh agrárpolgárság itt a nemzetiségi agrárpolgárságot szorította ki és helyére telepedett. Szlovákiában és Kárpátalján a következő mértékben történt ez:

A lefoglalt, »kiosztott« és a régi tulajdonosok kezén meghagyott mezőgazdasági üzemek										
A földreform keresztülvitelének módja	Az üzemek száma								Összesen	
	Szeszgyárok	Sörfőzők	Cukorgyárok	Fűrészek	Malmok	Téglagyárok	Tej- és túrógyárok	Füldők		Más üzemek
A földhivatal beleegyezésével szabadkézből eladva...	42	1		17	51	13	1	3	5	133
Meghagyva a régi tulajdonosnak.....	235	2	5	56	153	65	35	5	47	603
Lefoglalva.....	18			22	27	8	2	2	17	92
Összesen	295	3	5	95	231	38	38	10	66	828

Az adatokat Voženilek mérnök közölte. Megismerjük belőlük a cseh földreform egy olyan oldalát, amelyről még magyar oldalon nem beszéltek. A mezőgazdasági ipari üzemek kisajátítását nem lehet az egészségtelen földbirtoklással megokolni, vagy igazolni. Ezek az üzemek magasabb mezőgazdasági kultúrformát jelentenek, a modern üzemi termelést viszik be vagy kapcsolják össze a mezőgazdasággal. Amikor egy nép már kifejleszti ezt a termelő formát, akkor mezőgazdasága megfelel a modern fejlődés követelményeinek. A cseh agrárok ezt a magasabb

termelőformát is elfoglalták a nemzetiségek mezőgazdaságában. A bankokról szólván megállapítottuk, hogy 1921-ben még nem volt cseh banktőke Szlovákia gazdasági életében, de tíz évvel később már a cseh tőke 24%-át teszi ki a szlovákiai banktőkének. A mezőgazdasági ipari üzemek lefoglalása és „kiosztása” a legnagyobb csatornája volt a cseh tőke beömlésének a Felvidék gazdasági életébe.

Kisebbségi helyzetünkben óvakodtunk attól, hogy sérelmeink számontartásában merüljön ki minden erőnk. Élnünk kellett az adott helyzetben s a magunk munkájával felkutatni lehetőségeinket. Kissé felöltik ez most bennem, hogy húszéves sorsunkat vizsgálván alig látok mást, mint sérelmeket, gravámeneket. Szinte úgy volt, hogy a kisebbség teljesen önmagából merítette vitalitását. Nekünk ez volt a legfontosabb és sokszor el is felejtettük, hogy milyen helyzetben élünk és hogy milyen elveszejtő mélységeket teremtett számunkra az állam és a külső környezet. Adataimat már régen összegyűjtöttem s most, hogy újra előszedtem őket, szinte magam is alig hiszem, hogy valóban ilyen volt a kisebbségi helyzet. S ha ilyen volt, nem tartozik-e Európa legtehetségesebb fajtáihoz az én népem, mert meg tudott élni a vesztét oly pompásan kitervelő környezetben?